

ความรู้และผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดของหญิงวัยเจริญพันธุ์ ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก

วรรณคล เชื้อมงคล¹ จินตนา คุณหอม² ธีรรัตน์ ดาวแดน³

¹สาขาวิชาเภสัชกรรมคลินิก คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²เภสัชกรปฏิบัติการ โรงพยาบาลบ้านนา

³เภสัชกรปฏิบัติการ โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

Received: January 3, 2019

Revised: May 14, 2019

Accepted: May 21, 2019

บทคัดย่อ

เพื่อประเมินความรู้และผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดของหญิงวัยเจริญพันธุ์ ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก เป็นการวิจัยแบบสำรวจในหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่รับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ ในเขตอำเภอองครักษ์ เก็บข้อมูลการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีผู้เข้าร่วมการวิจัยทั้งสิ้น 162 คน มีคะแนนความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดเฉลี่ย 3.18 ± 1.11 คะแนน จากคะแนนเต็ม 8.00 คะแนน โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80.9) มีความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในระดับปานกลาง ผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ด้านประสิทธิผล พบผู้ที่เคยตั้งครรภ์ระหว่างใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดร้อยละ 20.4 ด้านความปลอดภัย พบว่าร้อยละ 46.3 เคยเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด เช่น เวียนศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน เกิดสิวฝ้าและน้ำหนักเพิ่มขึ้น และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดกับผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หญิงวัยเจริญพันธุ์ ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก มีความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในระดับปานกลาง และเคยเกิดการตั้งครรภ์ระหว่างการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดมาก

คำสำคัญ: ความรู้ ผลลัพธ์ทางคลินิก ยาเม็ดคุมกำเนิด หญิงวัยเจริญพันธุ์

ผู้นิพนธ์ประสานงาน:

วรรณคล เชื้อมงคล

สาขาวิชาเภสัชกรรมคลินิก คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

63 หมู่ 7 อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก 26120

อีเมล: wannakon@g.swu.ac.th

Knowledge and clinical outcomes of oral contraceptive use among reproductive females at Ongkharak district, Nakhonnayok province

Wannakon Chuemongkon¹, Jintana Khunhom², Teerarat Dawdan³

¹Department of Clinical Pharmacy, Faculty of Pharmacy, Srinakharinwirot University

²Pharmacist, Practitioner level, Banna hospital

³Pharmacist, Practitioner level, Somdejphrajaotaksin Maharaj hospital

Abstract

To determine knowledge and clinical outcomes of oral contraceptive use among reproductive females at Ongkharak district, Nakhonnayok province. The survey research was conducted in reproductive females taking oral contraceptive pills to reduce the risk of pregnancy at Ongkharak district. Data were collected by research questionnaire developed by the researcher. 162 subjects participated in this study. The mean score of knowledge of oral contraceptive use was 3.18 ± 1.11 of 8.00 total scores (80.9%). Most participants had moderate level of their knowledge. Clinical outcomes included efficacy and adverse events of oral contraceptive use. 20.4% of total failed to control birth despite using contraceptive pills. 46.3% had adverse events, such as dizziness, nausea, vomiting, acne, melasma, increased body weight. There was no statistically significant correlation between knowledge of oral contraceptive use and clinical efficacy. Reproductive females at Ongkharak district, Nakhonnayok province had moderate level of knowledge of oral contraceptive use and marked high rate of unintentional pregnancy.

Keywords: knowledge, clinical outcomes, oral contraceptive, reproductive females

Corresponding Author:

Wannakon Chuemongkon

Department of Clinical Pharmacy,

Faculty of Pharmacy, Srinakharinwirot University

63 Moo 7, Ongkharak District, Nakhon-Nayok Province, 26120

E-mail: wannakon@g.swu.ac.th

บทนำ

การรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด เป็นวิธีหนึ่งในการควบคุมจำนวนประชากรและจัดเป็นการวางแผนครอบครัวที่ได้รับความนิยมของหญิงวัยเจริญพันธุ์ทั่วโลก จากรายงานสถานการณ์การคุมกำเนิดขององค์การสหประชาชาติ ในปี ค.ศ. 2013¹ ระบุว่าหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15-49 ปี เลือกใช้วิธีคุมกำเนิดโดยการรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดร้อยละ 8.9 และในประเทศไทยมีการเลือกใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดร้อยละ 35.0 ของผู้ที่คุมกำเนิดทั้งหมด ข้อมูลจากกองอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข² พบว่าหญิงไทยวัยเจริญพันธุ์ที่สมรส มีสัดส่วนของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดรับประทานสูงสุดเมื่อเทียบกับการคุมกำเนิดวิธีอื่นๆ อีกทั้งจากข้อมูลของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก พบว่าในปี พ.ศ. 2558 มีหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่มีอายุ 15-44 ปี ที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดร้อยละ 47.8 ของจำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์ทั้งหมด ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก แสดงให้เห็นว่ามีหญิงวัยเจริญพันธุ์จำนวนมากเลือกใช้วิธีรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด ซึ่งการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอมีผลลดอัตราการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้³ ข้อมูลจาก National Survey of Family Growth (NSFG) พบการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ใน 1 ปีแรกในหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดอย่างถูกต้องและรับประทานยาสม่ำเสมอ (perfect use) เพียงร้อยละ 0.3 แต่ถ้ายาเม็ดคุมกำเนิดไม่ถูกต้องหรือรับประทานยาไม่สม่ำเสมอ (typical use) จะพบการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ถึงร้อยละ 9³⁻⁴ ดังนั้น การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดให้ได้ประสิทธิผล ผู้ใช้ควรมีความรู้ในการใช้อย่างถูกต้อง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการเริ่มต้นใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรก ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อลืมรับประทานยา ความรู้เรื่องอาการไม่พึงประสงค์จากยาแผงใหม่ และความรู้เรื่องอาการไม่พึงประสงค์จากยา

จากการศึกษาก่อนหน้า พบว่าหญิงวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการเริ่มรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนรวมแผงแรก การปฏิบัติตัวเมื่อลืมรับประทานยา 1 เม็ด และอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนรวม แต่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อลืมรับประทานยามากกว่าหรือเท่ากับ 2 เม็ด⁵⁻⁷ และพบการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ขณะใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดร้อยละ 8.9⁷ โดยมีสาเหตุมาจากการรับประทานยาไม่ถูกต้องและการลืมรับประทานยาร่วมกับไม่ใช้วิธีคุมกำเนิดชนิดอื่นร่วมด้วย อาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนรวมที่พบมาก ได้แก่ คลื่นไส้และอาเจียน น้ำหนักเพิ่มขึ้น วิงเวียนศีรษะ เกิดสิว เป็นต้น^{5,7} และยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับความรู้และผลลัพธ์ทางคลินิกในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยวในประเทศไทย รวมถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และผลลัพธ์ทางคลินิกในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในหญิงวัยเจริญพันธุ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความรู้และผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด รวมถึงหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในหญิงวัยเจริญพันธุ์ ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในหญิงวัยเจริญพันธุ์ และเป็นแนวทางในการให้คำแนะนำด้านการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินความรู้และผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในหญิงวัยเจริญพันธุ์ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้และผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดของหญิงวัยเจริญพันธุ์ ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก

วิธีการศึกษา

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจในหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่ปัจจุบันรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยประชากรที่ศึกษา คือ สตรีวัยเจริญพันธุ์ที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 3,202 คน

สูตร	$n = \frac{N}{1+N(e^2)}$
เมื่อ	n แทนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	N แทนจำนวนประชากร = 3,202 คน
	e แทนความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (0.05)

จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (n) ประมาณ 356 คน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 3 เดือน คือ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 31 มีนาคม พ.ศ. 2559 หากสิ้นสุดช่วงเวลาดังกล่าวแล้วยังไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบตามจำนวนที่คำนวณได้ ก็จะวิเคราะห์เฉพาะข้อมูลที่สามารถทำได้เท่านั้น โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการวิจัย คือหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอองครักษ์ที่มีอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 18 ปี และปัจจุบันรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ ส่วนเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างออกจากการวิจัย คือผู้ที่ไม่เข้าใจภาษาไทย ไม่สามารถสื่อสารและตอบแบบสอบถามได้ หรือผู้ที่ขอหยุดการตอบแบบสอบถามกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใดก็ตาม

เครื่องมือที่ใช้วิจัย ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมการวิจัย ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ อายุที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดครั้งแรก ระยะเวลาที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ชนิดและจำนวนเม็ดของยาคุมกำเนิดที่ใช้ เหตุผลและวัตถุประสงค์การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด เป็นต้น

(ข้อมูลจากสำนักงานสาธารณสุข อำเภอองครักษ์ ปี 2558) และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ในตำบลองครักษ์ ตำบลบางปลากด ตำบลโพธิ์แทน และตำบลอื่นๆ ในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ที่สมัครใจยินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตรของ Yamane⁸ ดังนี้

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ประกอบด้วยคำถาม 8 ข้อ หากตอบถูกต้องถือว่ามีความรู้ในข้อนั้น จะได้ 1 คะแนน หากตอบผิดหรือไม่ทราบ จะได้ 0 คะแนน รวมคะแนนเต็ม 8 คะแนน และแบ่งช่วงคะแนนเป็น 3 ระดับดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 0.00 - 2.65 หมายถึงมีความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.66 - 5.32 หมายถึงมีความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 5.33 - 8.00 หมายถึงมีความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในระดับสูง

ส่วนที่ 3 ผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ได้แก่ ด้านประสิทธิผลของยาเม็ดคุมกำเนิด ประเมินจากการเกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ขณะใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด และด้านความปลอดภัยของยาเม็ดคุมกำเนิด ประเมินจากการเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด

การทดสอบเครื่องมือวิจัย มีการประเมินความถูกต้องของเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านและปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้เหมาะสมตามคำแนะนำ และประเมินดัชนีความยากง่าย (difficulty index)⁹ ของแบบสอบถาม ซึ่งพบว่ามิตดัชนีความยากง่ายอยู่ในช่วง 0.2-0.8 ซึ่งเป็นช่วงที่ยอมรับได้

การดำเนินงานและเก็บข้อมูล

การวิจัยนี้ได้ดำเนินการขอข้อมูลด้านสถิติการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดของหญิงวัยเจริญพันธุ์ ในเขตอำเภอองครักษ์ จากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก และขออนุญาตทำการวิจัยจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ซึ่งได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่ 009/ง2558 รวมทั้งได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาลองครักษ์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบน ตำบลบางปลากรด ตำบลบ้านเขมรฝั่งใต้ และตำบลโพธิ์แทน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อให้เข้าถึงสถานที่เก็บข้อมูลและผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยเก็บข้อมูลในผู้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเข้าและออกของงานวิจัย และสมัครใจยินยอมในการเข้าร่วมงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

วิเคราะห์และทดสอบค่าทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS version 23.0 โดยข้อมูลทั่วไป ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด และผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ทั้งด้านประสิทธิผลและความปลอดภัย ใช้สถิติเชิงพรรณนา ในรูปความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย \pm ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดและผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผล ใช้ T-test กรณีข้อมูลมีการกระจายแบบปกติ หรือ Mann Whitney test กรณีข้อมูลมีการกระจายแบบไม่ปกติ โดยถือว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

ที่ $p < 0.05$ (ทดสอบการกระจายตัวของข้อมูลโดยใช้สถิติ Kolmogorov-Smirnov test) สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคะแนนความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ใช้ ANOVA test กรณีข้อมูลการกระจายแบบปกติ หรือ Kruskal-Wallis test กรณีข้อมูลมีการกระจายแบบไม่ปกติ ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผลในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด จะใช้ Chi-square test หรือ Fisher's exact test

ผลการศึกษา

มีผู้เข้าร่วมงานวิจัยทั้งสิ้น 162 คน อายุเฉลี่ย 33 ปี ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 47.5) มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้าง ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท และค้าขายธุรกิจ ร้อยละ 30.2, 20.4 และ 20.4 ตามลำดับ ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีอายุเฉลี่ยที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดครั้งแรกประมาณ 21 ปี มีระยะเวลาเฉลี่ยในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดติดต่อกันประมาณ 82 เดือน ส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนรวมร้อยละ 99.4 และผู้เข้าร่วมการวิจัยร้อยละ 79.0 เคยสัมผัสรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด เหตุผลส่วนใหญ่ในการเลือกใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด คือ ความสะดวกในการรับประทาน รองลงมาคือ ไม่ทนต่อการคุมกำเนิดวิธีอื่นเนื่องจากเกิดอาการไม่พึงประสงค์ ได้แก่ ไม่มีประจำเดือน ประจำเดือนกะปริดกะปรอย น้ำหนักเพิ่มขึ้น/อ้วนขึ้น เป็นต้น สำหรับวัตถุประสงค์ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด นอกจากการใช้เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์แล้ว ยังมีวัตถุประสงค์อื่นๆ ร่วมด้วย ได้แก่ รักษาสิว บรรเทาอาการนำก่อนมีประจำเดือน ปรับฮอร์โมนและเพิ่มน้ำหนัก (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมการวิจัย (N = 162)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (ร้อยละ)
อายุเฉลี่ย±SD, (ปี)	32.62 ± 9.09
Median, (ปี)	31.00
ช่วงอายุ, (ปี)	18 - 49
เชื้อชาติ ไทย	162 (100.0)
ศาสนา	
พุทธ	138 (85.2)
คริสต์	2 (1.2)
อิสลาม	22 (13.6)
สถานภาพ	
โสด	11 (6.8)
สมรส	151 (93.2)
ระดับการศึกษา	
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1 (0.6)
ประถมศึกษา	47 (29.0)
มัธยมศึกษา	77 (47.5)
ปวช./ปวส.	24 (14.8)
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	13 (8.0)
อาชีพ	
ข้าราชการ/พนักงานราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	12 (7.4)
ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท	33 (20.4)
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	33 (20.4)
รับจ้าง	49 (30.2)
เกษตรกร	30 (18.5)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	5 (3.1)
อายุเฉลี่ยที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดครั้งแรก ± SD, (ปี)	20.79 ± 4.64
Median, (ปี)	19.50
ช่วงอายุ, (ปี)	14 - 42
ระยะเวลาเฉลี่ยที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดครั้งปัจจุบันติดต่อกัน ± SD, (เดือน)	81.82 ± 77.39
Median, (เดือน)	60.00
ช่วงระยะเวลา, (เดือน)	1 - 300
ชนิดของยาเม็ดคุมกำเนิด	
ฮอร์โมนเดี่ยว	1 (0.6)
ฮอร์โมนรวม	
21 เม็ด	27 (16.7)
28 เม็ด	134 (82.7)
การลืมรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด	
ไม่เคยลืม	34 (21.0)
เคยลืม	128 (79.0)
1 เม็ด	80 (49.4)
2 เม็ด	41 (25.3)
≥ 3 เม็ด	7 (4.3)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (ร้อยละ)
เหตุผลในการเลือกใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด	
ประสิทธิภาพดี	20 (12.3)
มีความสะดวกในการใช้	102 (63.0)
ราคาถูก	20 (12.3)
ไม่ทนต่อการคุมกำเนิดวิธีอื่นเนื่องจากเกิดอาการไม่พึงประสงค์	78 (48.1)
มีคนแนะนำให้ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด	15 (9.2)
วัตถุประสงค์ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด	
ป้องกันการตั้งครรภ์	162 (100.0)
รักษาสิว	5 (3.1)
บรรเทาอาการนำก่อนมีประจำเดือน	1 (0.6)
อื่นๆ: เพิ่มน้ำหนัก	1 (0.6)
ปรับฮอร์โมน	2 (1.2)

ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด

ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีคะแนนความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดเฉลี่ย 3.18 ± 1.11 คะแนนจากคะแนนเต็ม 8 คะแนน ระดับความรู้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 80.9) ผู้เข้าร่วมการวิจัยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.1) ไม่มีความรู้หรือไม่ทราบเกี่ยวกับการเริ่มต้นการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรก และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 97.5) ทราบหรือมีความรู้เรื่องวิธีการคุมกำเนิดวิธีอื่นๆ นอกเหนือจากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ซึ่งวิธีคุมกำเนิดที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยส่วนใหญ่ทราบ คือยาฉีดคุมกำเนิด โดยไม่มีใครมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาฆ่าตัวต่อสุจิเลย และร้อยละ 75.9 มีความรู้เรื่องเวลาในการรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด ด้านความรู้เรื่องการปฏิบัติตัวหากลืมรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด พบว่ากรณีลืมรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด 1 เม็ด ในผู้ที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยวมีความรู้ที่ถูกต้อง และในผู้ที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนรวมมีความรู้ที่ถูกต้องร้อยละ 64.8 ในขณะที่กรณีลืมรับประทานยาคุมกำเนิด 2 เม็ด พบว่าผู้เข้าร่วมการวิจัยทั้งหมดไม่ทราบวิธีใช้ที่ถูกต้องทั้งในกลุ่มที่ใช้

ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยวและฮอร์โมนรวม ผู้เข้าร่วมการวิจัยร้อยละ 57.4 มีความรู้ที่ถูกต้องในการรับประทานยาแผงใหม่ และร้อยละ 66.7 ทราบถึงอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด (ตารางที่ 2)

ผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด

ด้านประสิทธิผล พบว่าระหว่างการใช้อย่างถูกต้องยาเม็ดคุมกำเนิดมีผู้เข้าร่วมการวิจัยเคยเกิดการตั้งครรภ์ร้อยละ 20.4 โดยพบการตั้งครรภ์เกิดขึ้นหลังจากใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดเฉลี่ยประมาณ 34 เดือน ซึ่งมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการลืมรับประทานยา (ร้อยละ 9.9) รองลงมา คือ การรับประทานยาไม่สม่ำเสมอ (ร้อยละ 8.0) และยาเสื่อมอายุ (ร้อยละ 1.9) ด้านความปลอดภัย มีผู้เข้าร่วมการวิจัยเคยเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดร้อยละ 46.3 โดยอาการไม่พึงประสงค์ที่พบมาก ได้แก่ เวียนศีรษะ (ร้อยละ 27.2) คลื่นไส้ อาเจียน (ร้อยละ 20.4) เกิดสิิวฝ้า (ร้อยละ 6.2) และน้ำหนักเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 6.2) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (ร้อยละ)
คะแนนความรู้เฉลี่ย \pm SD, (คะแนน)	3.18 \pm 1.11
ระดับความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด	
ระดับต่ำ	22 (13.6)
ระดับปานกลาง	131 (80.9)
ระดับสูง	9 (5.6)
ความรู้เรื่องการเริ่มต้นใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรก	
ทราบ	29 (17.9)
ไม่ทราบ	133 (82.1)
ความรู้เรื่องการคุมกำเนิดวิธีอื่นๆ	
ทราบ (อย่างน้อย 1 วิธี)	158 (97.5)
ยาฉีดคุมกำเนิด	155 (95.7)
ยาฝังคุมกำเนิด	107 (66.0)
ห่วงอนามัยคุมกำเนิด	71 (43.8)
ยาฆ่าตัวสุจิ	0 (0)
ถุงยางอนามัย	154 (95.1)
ยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉิน	112 (69.1)
การนับระยะปลอดภัย	63 (38.9)
อื่นๆ ได้แก่ ทำหมัน	4 (2.5)
ไม่ทราบ	4 (2.5)
ความรู้เรื่องเวลาการรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด	
ทราบ	123 (75.9)
ไม่ทราบ	39 (24.1)
ความรู้เรื่องการลืมรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด	
กรณีลืมรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด 1 เม็ด	
ชนิดฮอร์โมนเดี่ยว	
ทราบ	1 (0.6)
ชนิดฮอร์โมนรวม	
ทราบ	105 (64.8)
ไม่ทราบ	56 (34.6)
กรณีลืมรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด 2 เม็ด (เม็ดที่ 1-14 ของแผง)	
ชนิดฮอร์โมนเดี่ยว	
ไม่ทราบ	1 (0.6)
ชนิดฮอร์โมนรวม	
ทราบ	0 (0)
ไม่ทราบ	161 (99.4)
กรณีลืมรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด 2 เม็ด (เม็ดที่ 15-21 ของแผง)	
ชนิดฮอร์โมนเดี่ยว	
ไม่ทราบ	1 (0.6)
ชนิดฮอร์โมนรวม	
ทราบ	0 (0)
ไม่ทราบ	161 (99.4)
ความรู้เรื่องการรับประทานยาแผงใหม่	
ทราบ	93 (57.4)
ไม่ทราบ	69 (42.6)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (ร้อยละ)
ความรู้เรื่องอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด	
ทราบ	108 (66.7)
ไม่ทราบ	54 (33.3)

ตารางที่ 3 ผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด

ลักษณะข้อมูล	จำนวน (ร้อยละ)
ด้านประสิทธิผล	
การตั้งครรภ์หรือแท้งบุตร ระหว่างการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด	
ไม่เคยเกิด	129 (79.6)
เคยเกิด	33 (20.4)
สาเหตุที่เป็นไปได้	
มีสาเหตุมาจากยาเม็ดคุมกำเนิด	33 (20.4)
รับประทานยาไม่สม่ำเสมอ	13 (8.0)
ลืมรับประทานยา	16 (9.9)
ยาเสื่อมอายุ/ยาหมดอายุ	3 (1.9)
เปลี่ยนยี่ห้อ	1 (0.6)
ไม่มีสาเหตุมาจากยาเม็ดคุมกำเนิด	0 (0)
ไม่ทราบสาเหตุ	0 (0)
ระยะเวลาเฉลี่ยที่รับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด*± SD, (เดือน)	34.38 ± 45.05
Median, (เดือน)	12.00
ช่วงระยะเวลา [#] , (เดือน)	1-144
ด้านความปลอดภัย	
อาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด	
ไม่เคยเกิด	87 (53.7)
เคยเกิด (อย่างน้อย 1 ชนิด)	75 (46.3)
เวียนศีรษะ	44 (27.2)
คลื่นไส้ อาเจียน	33 (20.4)
คัดตึงเต้านม	3 (1.9)
เลือดออกกะปริดกะปรอย	3 (1.9)
มองเห็นไม่ชัดเจน	1 (0.6)
ปวดท้องหรือโคนขาอย่างหนัก	0 (0)
ปวดท้อง	1 (0.6)
อ่อนเพลีย	0 (0)
เกิดสิวฝ้า	10 (6.2)
น้ำหนักเพิ่มขึ้น/อ้วนขึ้น	10 (6.2)
อื่นๆ	
ผื่นคัน	1 (0.6)
ปวดศีรษะ	3 (1.9)
ไม่มีประจำเดือน/ประจำเดือนลดลง	3 (1.9)
ปวดหลัง	2 (1.2)
เลือดออกหลังมีเพศสัมพันธ์	1 (0.6)

*พิจารณาจากข้อมูลของผู้ที่ตั้งครรภ์ ระหว่างการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด 29 คน จากทั้งหมด 33 คน เนื่องจากมี 4 คนที่ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่รับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด

[#]แสดงเป็นค่าต่ำสุดและสูงสุดของระยะเวลาที่รับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด

ความสัมพันธ์ของความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดและผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผล

จากการทดสอบการกระจายตัวของข้อมูลโดยใช้สถิติ Kolmogorov-Smirnov test พบว่าคะแนนความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดมีการแจกแจงแบบไม่ปกติ จึงทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดกับผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผล โดยใช้ Mann Whitney test พบว่าความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดไม่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.882$)

ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดและผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผล

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด พบว่าช่วงอายุ อาชีพ ช่วงอายุที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดครั้งแรก ระยะเวลาที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด และชนิดของยาเม็ดคุมกำเนิด ไม่มีผลต่อความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) แต่พบว่าระดับการศึกษามีผลต่อความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.001$)

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผล พบว่าช่วงอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด และชนิดของยาเม็ดคุมกำเนิด ไม่มีผลต่อผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ในขณะที่ช่วงอายุที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดครั้งแรกมีผลต่อผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.01$) โดยผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดครั้งแรกในช่วงอายุ 15-21 ปีเกิดการตั้งครรภ์ในขณะที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดมากที่สุด (ร้อยละ 84.8)

อภิปรายผล

ความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด

ผู้เข้าร่วมการวิจัยส่วนใหญ่มีความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดอยู่ในระดับปานกลาง และทราบวิธีคุมกำเนิดวิธีอื่นๆ นอกเหนือจากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด เนื่องจากเคยมีประสบการณ์ในการใช้วิธีคุมกำเนิดดังกล่าวมาก่อน โดยวิธีคุมกำเนิดที่คนส่วนใหญ่รู้จัก ได้แก่ ยาฉีดคุมกำเนิด ยาฝังคุมกำเนิด ถุงยางอนามัย เป็นต้น และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.7) ทราบอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด เช่น เวียนศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน เนื่องจากเคยเกิดอาการไม่พึงประสงค์ดังกล่าว

ความรู้เรื่องการเริ่มต้นใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรก พบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.1) ไม่ทราบวิธีการเริ่มต้นที่ถูกต้อง โดยเข้าใจผิดว่าควรเริ่มต้นใช้ยาหลังจากวันที่ 5 ของการมีประจำเดือน หรือวันที่หมดประจำเดือนและไม่มีการใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีอื่นร่วมด้วยในช่วงแรกที่รับประทานยา ซึ่งอาจทำให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้ แต่ไม่สามารถเปรียบเทียบกับการศึกษาก่อนหน้านี้ได้ เนื่องจากเกณฑ์การประเมินความรู้เรื่องการเริ่มต้นใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรกของการศึกษาก่อนหน้า⁵⁻⁷ ที่พิจารณาจากวันที่เริ่มต้นใช้ยาแยกจากการคุมกำเนิดวิธีอื่นร่วมด้วยในช่วงแรกของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรก แต่การวิจัยนี้มีความเข้มงวดในการประเมินมากกว่าโดยพิจารณาวันที่เริ่มต้นใช้ยาร่วมกับการคุมกำเนิดวิธีอื่นร่วมด้วยในช่วงแรก ซึ่งการเริ่มต้นใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรกที่ถูกต้อง ควรพิจารณาทั้ง 2 ประการดังกล่าวควบคู่กัน¹⁰ จึงจะสามารถป้องกันการเกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในช่วงแรกของการรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรกได้

ความรู้เรื่องการล้มรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนรวม กรณีล้มรับประทานยา

1 เม็ด พบว่าผู้เข้าร่วมการวิจัยส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.8 มีความรู้ในการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kleinyoo และคณะ⁵ การศึกษาของ Chalongsuk และคณะ⁶ และการศึกษาของ Songthamwat และคณะ⁷ กรณีลิ้มรับประทานยา 2 เม็ด พบว่าไม่มีผู้เข้าร่วมการวิจัยที่มีความรู้ในการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องในการลิ้มรับประทานยา 2 เม็ดทั้งในช่วงเม็ดที่ 1-14 และเม็ดที่ 15-21 ซึ่งการแบ่งการพิจารณาการลิ้มรับประทานยา 2 เม็ดออกเป็น 2 ช่วงนี้จะส่งผลต่อการปฏิบัติตัวที่แตกต่างกัน เนื่องจากในช่วงเม็ดที่ 15-21 หรือช่วงท้ายของการรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด ซึ่งหลังจากเม็ดที่ 21 จะต้องมียังช่วงที่ร่างกายไม่ได้รับฮอร์โมนเป็นระยะเวลา 7 วัน การลิ้มรับประทานยา 2 เม็ดในช่วงท้ายนี้จะทำให้มีโอกาสเกิดการตั้งครรภ์มากกว่าการลิ้มรับประทานยา 2 เม็ดในช่วงแรก¹¹ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ Chalongsuk และคณะ⁶ ที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ทราบวิธีปฏิบัติตัวที่ถูกต้องในกรณีนี้ร้อยละ (ร้อยละ 6.1) ส่วนความรู้เรื่องการลิ้มรับประทานยาคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยว มีผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยวเพียง 1 คน พบว่ามีความรู้ในการปฏิบัติตัวเมื่อลิ้มรับประทานยา 1 เม็ด แต่ไม่มีความรู้ในการปฏิบัติตัวเมื่อลิ้มรับประทานยา 2 เม็ด

ความรู้เรื่องการเริ่มรับประทานยาแผงใหม่ พบว่าผู้เข้าร่วมการวิจัยส่วนใหญ่ ร้อยละ 57.4 ทราบวิธีการเริ่มรับประทานยาแผงใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Kleinyoo และคณะ⁵ และการศึกษาของ Songthamwat และคณะ⁷ ที่พบว่าผู้เข้าร่วมการวิจัยส่วนใหญ่มีความรู้ในการเริ่มรับประทานยาแผงใหม่ร้อยละ 62.3 และร้อยละ 53 ตามลำดับ แต่ขัดแย้งกับการศึกษาของ Chalongsuk และคณะ⁶ ที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ทราบวิธีการเริ่มรับประทานยาแผงใหม่เพียงร้อยละ 11.8 เนื่องจากผู้เข้าร่วมการวิจัยมีจำนวนน้อยและขาดความรู้ในทุกๆ ด้านของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด

ความรู้เรื่องอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด มีผู้เข้าร่วมการวิจัยร้อยละ 66.7 ที่ทราบหรือมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด สอดคล้องกับการศึกษาของ Moore และคณะ¹² ที่ทำการศึกษาในวัยรุ่นหญิงจำนวน 345 คน ที่พบว่า มากกว่าร้อยละ 40 ของผู้เข้าร่วมการวิจัยมีความรู้เกี่ยวกับอาการไม่พึงประสงค์ของยาเม็ดคุมกำเนิดไม่ถูกต้อง

ผลลัพธ์ทางคลินิกในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด

ด้านประสิทธิผล พบว่าผู้เข้าร่วมการวิจัยเคยเกิดการตั้งครรภ์ระหว่างใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดร้อยละ 20.4 โดยมีสาเหตุมาจากการลิ้มรับประทานยา รับประทานยาไม่สม่ำเสมอ และยาเสื่อมหรือหมดอายุ สอดคล้องกับรายงานของ Frost และคณะ¹³ ที่ได้จากการสำรวจในประชากรหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 18-44 ปี ที่พบว่าร้อยละ 27 ของประชากรหญิงในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดไม่ถูกต้องและการรับประทานยาไม่สม่ำเสมอ ซึ่งมากกว่าการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2013¹ ที่พบการตั้งครรภ์เพียงร้อยละ 9 ของการใช้แบบไม่ถูกต้องหรือไม่สม่ำเสมอ (typical use) และมากกว่าการศึกษาของ Songthamwat และคณะ⁷ ที่เกิดการตั้งครรภ์เพียงร้อยละ 8.9 อาจเนื่องมาจากการวิจัยนี้ทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาและความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดน้อย ส่งผลให้มีพฤติกรรมการใช้ยาที่ไม่ถูกต้องมากกว่าการศึกษาดังกล่าว

ด้านความปลอดภัย พบว่าผู้เข้าร่วมการวิจัยเคยเกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดร้อยละ 46.3 ซึ่งอาการไม่พึงประสงค์ที่พบมากที่สุดได้แก่ เวียนศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน สอดคล้องกับการศึกษาของ Kleinyoo และคณะ⁵ และการศึกษา

ของ Songthamwat และคณะ⁷ ที่พบอาการไม่พึงประสงค์ดังกล่าวเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดและผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผล

ผลการวิจัย พบว่าความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดไม่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือคะแนนความรู้ที่มากหรือน้อยไม่มีผลต่อการตั้งครรภ์ระหว่างการใช้อย่างถูกต้อง หรืออาจเกิดจากความไม่รู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในปัจจุบัน ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ในอดีต อีกทั้งมีข้อจำกัดของการวิจัยนี้ที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมการวิจัยน้อย และการตั้งครรภ์ระหว่างการใช้อย่างถูกต้องอาจเกิดจากสาเหตุอื่นได้ เช่น การรับประทานยาที่หมดอายุ การเก็บรักษายาที่ไม่เหมาะสมทำให้ยาเสื่อมคุณภาพ การอาเจียนหลังรับประทานยา ภาวะเจ็บป่วย และการใช้ยาอื่นร่วมด้วยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับยาคุมกำเนิด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจมีผลลดประสิทธิผลในการป้องกันการตั้งครรภ์ได้

ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดและผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผล

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด พบว่าระดับการศึกษามีผลต่อความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ามีคะแนนความรู้เฉลี่ยสูงสุด แม้ว่ายังไม่มี การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในการศึกษาก่อนหน้า แต่ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่าระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ซึ่งการมีความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด จะนำไปสู่พฤติกรรมการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดที่ถูกต้อง ส่งผลให้การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดเกิดประสิทธิผลสูงสุด

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผล พบว่าช่วงอายุที่เริ่มต้นใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดครั้งแรกมีผลต่อการตั้งครรภ์ระหว่างการใช้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะช่วงอายุ 15-21 ปี เกิดการตั้งครรภ์ในขณะที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดมากที่สุด (ร้อยละ 84.8) ซึ่งอาจเกิดจากความเคยชินในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดที่ไม่ถูกต้อง และการเริ่มใช้ยาคุมกำเนิดตั้งแต่อายุน้อย จะมีช่วงเวลาที่สัมผัสสัมพันธ์นานกว่าช่วงอายุอื่นๆ ทำให้มีความเสี่ยงในการเกิดการตั้งครรภ์ได้มาก

สรุปผล

หญิงวัยเจริญพันธุ์ ในเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก มีความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในระดับปานกลาง โดยพบการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ระหว่างการใช้อย่างถูกต้องถึง ร้อยละ 20.4 และร้อยละ 46.3 เกิดอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ได้แก่ เวียนศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน เกิดสิวฝ้าและน้ำหนักเพิ่มขึ้น และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดกับผลลัพธ์ทางคลินิกด้านประสิทธิผล ผลที่ได้จากการศึกษานี้ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการกระตุ้นให้บุคลากรทางการแพทย์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนครอบครัว เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาล ตระหนักในความสำคัญของการให้ความรู้ในการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ โดยเน้นย้ำถึงการเริ่มใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแผงแรกอย่างถูกต้อง รวมถึงให้ข้อมูลในการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเมื่อรับประทานยา และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการรับประทานยาอย่างสม่ำเสมอ

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาน้อย เนื่องจากในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลเป็นช่วงเวลาที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหญิงวัยทำงานออกไปทำงานนอกพื้นที่ และผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงสถานที่ทำงาน

ของกลุ่มตัวอย่างได้ ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างน้อยกว่าจำนวนที่คำนวณได้ รวมทั้งมีระยะเวลาในการทำวิจัยน้อย จึงควรขยายระยะเวลาการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างมากขึ้น อีกทั้งมีผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยวเพียง 1 คน ดังนั้น ผลการศึกษาของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยวจึงไม่สามารถสะท้อนถึงความรู้และผลลัพธ์ทางคลินิกของประชากรที่ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยวได้ และควรมีการศึกษาเพิ่มเติมด้านปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ซึ่งไม่ได้นำมาพิจารณาในการวิจัยครั้งนี้ เช่น การรับประทานยาที่หมดอายุ การเก็บรักษายาที่ไม่เหมาะสมทำให้ยาเสื่อมคุณภาพ การอาเจียนหลังรับประทานยา และภาวะเจ็บป่วย หรือการใช้ยาอื่นร่วมด้วยที่อาจเกิดอันตรกิริยาต่อกันและมีผลเปลี่ยนแปลงระดับยาคุมกำเนิด

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คุณวีรัช ยอดวิศิษฐ์ศักดิ์ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอองครักษ์ ที่ให้ข้อมูลทางสถิติ คุณวรพจน์ วงษ์ปาน และคุณปิติพงษ์ พังสอาด ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโพธิ์แทน และตำบลบางปลากรด ตามลำดับ รวมทั้งบุคลากรโรงพยาบาลองครักษ์ จังหวัดนครนายก ทุกท่าน ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

References

1. Department of Economic and Social Affairs Population Division. United Nations. World contraceptive patterns. New York: United Nations; 2013.
2. Bureau of Reproductive Health, Department of Health, Ministry of Public Health. Management of family planning system in Thailand. Bangkok: Reproductive Health Division; 2010.
3. Trussell J. Contraceptive failure in the United States. *Contraception* 2011; 83(5):397-404.
4. Centers for Disease Control and Prevention. Contraception [Internet]. [Cited 2016 Mar 22]. Available from: <http://www.cdc.gov/reproductivehealth/unintendedpregnancy/contraception.htm>.
5. Klinyu O, Supawat A, Seesancui B. The study on the female clients selection of oral contraceptive drugs at community pharmacies in Bangplee district, Samutprakarn province [Senior project in Doctor of Pharmacy]. Samutprakarn: Huachiew Chalermprakiet University; 2004.
6. Chalongsuk R, Limmatavapirat C, Chaweekullayakul K, et al. Behavior and knowledge of oral contraceptive pill users among women having used pills in Muang district, Nakornpathom. *J Public Health Develop* 2005;3(2):11-9.
7. Songthamawat W, Knosuwanvad T, Thatanate P. Perception and acknowledgement for contraceptive applications of the female employees in Bangplee area [Senior project in Doctor of Pharmacy]. Samutprakarn: Huachiew Chalermprakiet University; 2008.
8. Yamane T. Statistics: an introductory analysis. 3rd ed. New York: Harper and Row; 1973.

9. Best JW. Research in education. 3rd ed. New Jersey: Prentice Hall Inc; 1977.
10. Division of Reproductive Health, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Centers for Disease Control and Prevention (CDC). U.S. Selected Practice Recommendations for Contraceptive Use, 2013: adapted from the World Health Organization selected practice recommendations for contraceptive use, 2nd ed. MMWR Recomm Rep;2013.p.1-46.
11. Guilbert E, Black A, Dunn S, et al. Missed hormonal contraceptives: new recommendations. J Obstet Gynaecol Can 2008;30(11):1050-62.
12. Moore PJ, Adler NE, Kegeles SM. Adolescents and the contraceptive pill: impact of beliefs on intentions and use. Obstet Gynecol 1996;88:48-56S.
13. Frost JJ, Darroch JE, Remez L. Improving contraceptive use in the United States: in brief. New York: Guttmacher Institute; 2008. No.1.